

ІНФОРМАЦІЯ

до засідання Комітету з питань економічного розвитку
на тему: «Тарифна політика державних монополій»

1. Щодо тарифної політики державних монополій, зокрема АТ «Укрзалізниця» та намірів підвищення тарифів на вантажні залізничні перевезення в 2025-2026 роках.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2009 року № 1392 «Про забезпечення прозорості державної тарифної політики щодо перевезення вантажів залізничним транспортом у межах України» тарифи на перевезення вантажів залізничним транспортом у межах України та пов'язані з ними послуги (далі – тарифи) підлягають щорічній індексації до початку нового фінансового року. Проте остання зміна тарифів відбулась понад 3 роки тому. За цей час (протягом липня 2022 року – вересня 2025 року) індекс цін виробників промислової продукції (далі – ІЦВ) склав 178,5%.

Темпи зростання цін на промислову продукцію та енергоносії, які є складовими собівартості перевезень залізничним транспортом, значно перевищують темпи індексації тарифів від моменту прийняття Збірника тарифів на перевезення вантажів у межах України та пов'язані з ними послуги, затвердженого наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 26 березня 2009 року № 317. За даними Державної служби статистики України, з 2009 року по вересень 2025 року зростання ІЦВ випереджає зміну індексу тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом у понад 2,4 рази. Даний розрив суттєво прискорився з 2021 року.

У зв'язку з падінням вантажної бази в умовах війни (з 315 млн т у 2021р. до орієнтовно 160 млн т у 2025р.) та значною інфляцією ключових елементів собівартості на сьогодні в АТ «Укрзалізниця» склалась критична ситуація з ліквідністю та є реальна загроза зупинки роботи залізничного транспорту, через що товариством розроблено алгоритм невідкладних кроків для стабілізації ситуації (надано листом до Кабінету Міністрів України), що серед іншого передбачає скорочення персоналу, припинення діяльності окремих виробничих підрозділів, закриття вагоноремонтних депо та заводів, значна оптимізація витрат на непрофільні активи, скорочення капітальних інвестицій за власні кошти (скорочення парку пасажирських вагонів, локомотивів тощо) тощо. АТ «Укрзалізниця» впровадила безпрецедентні заходи з оптимізації витрат, які може застосувати товариство без погодження з органами центральної влади, їх загальний ефект за підсумками 2025 року складе більше 6 млрд грн.

Зважаючи на складний фінансовий стан протягом червня-серпня 2025 року товариству було виділено бюджетне фінансування з резервного фонду, що дозволило тимчасово покращити ситуацію, проте дефіцит коштів за підсумками 2025 року залишається значним.

Без підвищення тарифів на вантажні перевезення (остання зміна тарифів відбулась понад 3 роки тому), в умовах відсутності потенціалу збільшення обсягів перевезень в умовах воєнного стану, у 2026 році вперше прогнозується збитковість вантажних перевезень, що практично унеможливить виконання

покладених на товариство завдань в сфері функціонування залізничного транспорту України через неможливість розрахунків за операційними зобов'язаннями, обслуговування кредитного портфелю та зупинку підрозділів ремонтного напрямку внаслідок відсутності коштів на капітальні інвестиції в ремонт та підтримку основних фондів.

Зважаючи на необхідність збільшення доходних надходжень, АТ «Укрзалізниця» неодноразово ініціювало перед профільним міністерством індексацію тарифів на вантажні перевезення. Зокрема, наприкінці 2024 року направлено на погодження до Мінрозвитку проєкт наказу, що передбачав індексацію залізничних вантажних тарифів на 37% з 01 лютого 2025 року (з оновленням показників і проханням прискорити розгляд проєкту у серпні п.р.).

Пізніше в жовтні 2025 року вчергове направлено на погодження проєкт наказу Мінрозвитку «Про внесення змін до Коефіцієнтів, що застосовуються до тарифів Збірника тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом у межах України та пов'язані з ними послуги».

Наразі відповідних рішень не прийнято.

2. Управління активами, у т. ч. непрофільними, АТ «Укрзалізниця»: плани та стратегія.

Відповідно до проєкту консолідованого фінансового плану АТ «Укрзалізниця» на 2026 рік передбачено наступні прогностичні доходи від управління активами товариства:

- передача в оренду – 170 604 тис. грн (загальна площа потенційних об'єктів оренди – 94 883,3 м²);
- реклама – 38 946 тис. грн;
- реалізація металобрухту – 2 124 856 тис. грн;
- списання майна – 359 287 тис. грн;
- реалізація непрофільних активів – 89 378 тис. грн.

Крім того, на сьогодні товариством здійснюються заходи щодо відчуження шляхом передачі об'єктів соціальної інфраструктури та інженерного господарства у комунальну власність відповідних територіальних громад, зокрема:

- будівель та окремого індивідуально визначеного майна Харківських клінічних лікарень на залізничному транспорті № 1 та № 2 філії «Центр охорони здоров'я» АТ «Укрзалізниця». Очікувані заощадження коштів на утримання – орієнтовно 121,4 млн грн на рік;

- будівель та окремого індивідуально визначеного майна Одеської клінічної лікарні на залізничному транспорті філії «Центр охорони здоров'я» АТ «Укрзалізниця». Очікувані заощадження коштів на утримання – орієнтовно 81,5 млн грн на рік;

- об'єктів пунктів водопостачання та водовідведення філії «Центр будівельно-монтажних робіт та експлуатації будівель та споруд» АТ «Укрзалізниця» у комунальну власність відповідних територіальних громад. Можливі заощадження коштів на утримання – орієнтовно 285,2 млн грн на рік.

Відповідно до Стратегічного плану розвитку АТ «Укрзалізниця» на період 2025-2030 роки, затвердженого наглядовою радою АТ «Укрзалізниця», товариство веде активну роботу над формуванням повного реєстру непрофільних та/або надлишкових активів. З цією метою в АТ «Укрзалізниця» утворена та функціонує постійно діюча Комісія з непрофільних активів (далі – Комісія).

Згідно з інформацією, наданою регіональними філіями та філіями – балансоутримувачами майна, 1 902 об'єкти нерухомого майна не використовуються в основній діяльності товариства та заплановані до розгляду Комісією з метою їх віднесення до непрофільних та/або надлишкових активів з подальшим визначенням найбільш ефективного способу розпорядження ними (оренда, продаж, передача в державну / комунальну власність, списання).

Водночас, товариством наразі опрацьовується питання щодо визнання непрофільними з подальшим продажем майнових комплексів кар'єрів філії «Центр управління промисловістю» (Ерастівський кар'єр, Ладизинський кар'єр, Погребищенський кар'єр, Адабаський кар'єр), а також визначення способів розпорядження щодо 15 збиткових майнових комплексів філії «Центр оздоровлення та відпочинку» (фізкультурно-оздоровчі комплекси, бази відпочинку тощо).

3. Реформування системи пасажирських та вантажних перевезень.

Товариство проводить системну реорганізацію перевізних вертикалей для підвищення ефективності та відповідності майбутній моделі ринку залізничних перевезень.

З метою забезпечення реорганізації системи та централізації функцій пасажирських перевезень в АТ «Укрзалізниця» проведена робота щодо виокремлення пасажирської вертикалі, зокрема:

- функції Департаменту організації внутрішніх та міжнародних пасажирських перевезень АТ «Укрзалізниця» передані до філії «Пасажирська компанія» АТ «Укрзалізниця»;
- ліквідовано філію «Українська залізнична швидкісна компанія» із передачею її функцій до філії «Пасажирська компанія» АТ «Укрзалізниця»;
- утворено філію «Приміська пасажирська компанія» АТ «Укрзалізниця», діяльність якої дозволить забезпечити взаємодію з місцевими органами влади та органами виконавчої влади з питань тарифоутворення та компенсацій збитків від перевезень пільгових категорій громадян, системну роботу з пошуку та залученню замовників перевезення пасажирів у приміському сполученні, впровадження єдиної політики використання парку моторвагонного рухомого складу.

Ключова проблема пасажирських перевезень — збитковість та відсутність дієвого механізму компенсацій, в т.ч. передбачених Законом України «Про залізничний транспорт» щодо компенсації збитків від перевезення пільгових категорій громадян. Європейська модель ринку пасажирських залізничних перевезень передбачає впровадження системи суспільно важливих перевезень на

контрактній компенсаційній основі, що забезпечить покриття витрат на пасажирські перевезення.

З метою забезпечення реорганізації системи вантажних перевезень здійснено наступні структурні зміни:

- утворено філію «Локомотивна компанія», предметом діяльності якої є забезпечення локомотивної тяги для вантажних і пасажирських перевезень;
- утворено філію «Термінальний оператор», предметом діяльності якої є організація роботи мережі терміналів, що забезпечить конкурентоспроможність залізничного транспорту на ринку транспортних послуг;
- утворено філію «Оператор припортових станцій», метою якої є надання повного комплексу транспортних послуг пов'язаних із обслуговування портів та перевантажувальних терміналів, організація ритмічної роботи підрозділів Товариства і портів під час транспортно-експедиторських та навантажувально-розвантажувальних послуг, а також залучення інвестицій в розвиток інфраструктури портів і припортових станцій та збільшення обсягів перевезень вантажів;
- утворено філію «Ваговий оператор» з метою оптимізації структури управління ваговим господарством і створення нових послуг та сервісів;
- з метою покращення логістики та зниження термінів та вартості доставки вантажів в ЄС утворено ТОВ «Ukrainian Railways Cargo Poland» (Варшава, Польща);
- реорганізовано структурні підрозділи «Служба комерційної роботи та маркетингу», виробничі підрозділи «Дирекції залізничних перевезень» регіональних філій шляхом перетворення у виробничі підрозділи «Служба роботи станцій» та відповідним перерозподілом функцій;
- реорганізовано виробничі підрозділи «Вагонні експлуатаційні депо» з відповідним перерозподілом функцій до виробничих підрозділів «Служба роботи станцій» регіональних філій та філії «УЗ Вагон-сервіс» АТ «Укрзалізниця»;
- проводиться робота щодо утворення філії «Оператор вантажних перевезень «УЗ КАРГО» АТ «Укрзалізниця».

Процес підготовки України до вступу в ЄС передбачає створення правових умов для імплементації в законодавчу базу положень директив та регламентів Європейського Союзу в сфері залізничного транспорту та перехід до європейської моделі ринку залізничних перевезень, що зокрема забезпечить функціонування конкурентного ринку пасажирських і вантажних перевезень, та рівноправний доступ перевізників до залізничної інфраструктури

4. Можливий поділ АТ «Укрзалізниця» на декілька юридичних осіб або виділення з АТ «Укрзалізниця» окремих юридичних осіб за спеціалізацією.

Імплементація в законодавчу базу України положень директив та регламентів Європейського Союзу в сфері залізничного транспорту передбачає фінансове та організаційне розділення діяльності оператора інфраструктури, вантажного та пасажирського перевізників і є важливим елементом реформування та запуску конкурентного ринку залізничних перевезень.

Наразі АТ «Укрзалізниця» проводить організаційне виокремлення вантажного та пасажирського перевізника, а також організаційне виділення оператора інфраструктури - філії «Оператор інфраструктури «УЗ ІНФРА».

Повне фінансове та організаційне розділення діяльності оператора інфраструктури, вантажного та пасажирського перевізників буде здійснено після прийняття відповідного законодавства щодо впровадження конкурентного ринку залізничного транспорту, а також визначення джерел та механізмів фінансування суспільно-важливих перевезень та залізничної інфраструктури.

Питання щодо можливого поділу АТ «Укрзалізниця» на декілька юридичних осіб або виділення з АТ «Укрзалізниця» окремих юридичних осіб за спеціалізацією буде опрацьовано після прийняття закону «Про ринок залізничного транспорту» в рамках розробки КМУ плану заходів щодо підготовки акціонерного товариства «Українська залізниця» до відкриття ринку залізничних перевезень, включаючи заходи щодо проведення структурної реформи акціонерного товариства «Українська залізниця».